

Archeologienota

Brasschaat Frilinglei

Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Brasschaat, Frilinglei: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Lina Cornelis

Erkende archeoloog

Lina Cornelis (2015/00024)

BAAC-Projectnummer

2017-1000

Plaats en datum

Gent, 8 mei 2017

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 462

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

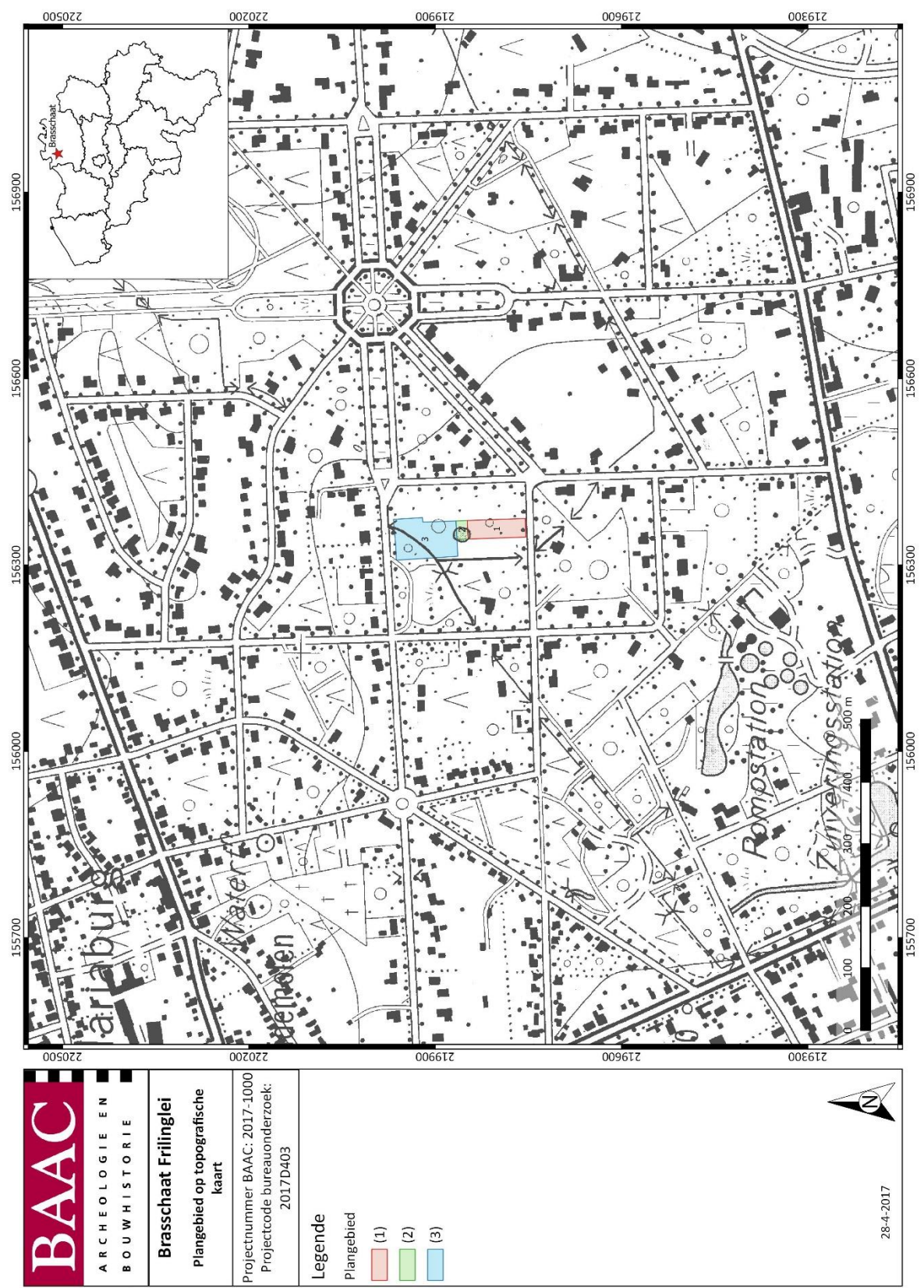
1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Gekende verstoringen	5
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen.	5
1.1.6	Argument beperkte samenstelling	5
1.2	Werkwijze en strategie	7
1.2.1	Onderzoeksvragen	7
1.2.2	Heuristiek	7
1.3	Assessmentrapport	9
1.3.1	Landschappelijk kader	9
1.3.2	Historisch kader	13
1.3.3	Archeologisch kader	17
1.4	Besluit	19
1.4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	19
1.4.2	Datering en interpretatie	19
1.4.3	Archeologische verwachting.....	19
1.4.4	Potentieel op kennisvermeerdering en afweging noodzaak verder onderzoek	20
1.4.5	Samenvatting.....	20
2	Gemotiveerd advies.....	21
3	Lijst met figuren	23
4	Lijst met tabellen.....	23
5	Plannenlijst	24
6	Bibliografie	26

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site:	Brasschaat, Frilinglei		
Ligging:	Frilinglei 113 - Binnenhof 14, deelgemeente Brasschaat, gemeente Brasschaat, provincie Antwerpen		
Kadaster:	Brasschaat, Afdeling 2, Sectie E, Perceelnummer(s) 35D, 58N (partim), 58R (partim)		
Lambertcoördinaten (EPSG:31370):	Noordwest:	x: 156307.84 ;	y: 219962.34
	Noordoost:	x: 156373.16 ;	y: 219967.01
	Zuidwest:	x: 156344.63 ;	y: 219753.81
	Zuidoost:	x: 156374.24 ;	y: 219754.70
Projectcode BAAC Vlaanderen bvba:	2017-1000		
Projectcode bureauonderzoek:	2017D403		
Betrokken actoren:	Lina Cornelis, veldwerkleider		
Betrokken derden:	Niet van toepassing		

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart¹

¹ AGIV 2017a

BAAC Vlaanderen Rapport 462

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een herverkavelingsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een bestaand perceel opgedeeld worden. Een van deze delen wordt toegevoegd aan het aanliggend perceel. De geplande werken bestaan enkel uit het aanpassen van twee bestaande percelen, zoals verder in deze archeologienota wordt beschreven.

De totale oppervlakte van het te herbestemmen gebied te Brasschaat is 512 m². Dit deel behoort op dit moment toe aan Binnenhof nr 14 (huidige totaaloppervlakte: 3184 m²) en zal toegevoegd worden aan Frilinglei nr 113 (huidige totaaloppervlakte: ca 6100 m²). De nieuwe oppervlaktes worden dan respectievelijk 2672 m² (Binnenhof 14) en ca 6612 m² (Frilinglei 113). De geplande ingreep wordt weergegeven en beschreven in 1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen.

1.1.4 Gekende verstoringen

Er is een vijver aanwezig over ca 70% van het te herverdelen gebied (zie Figuur 2 en Figuur 3).

1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen.

Het plangebied valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³ Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermd onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien de totale oppervlakte van de terreinen 3.000m² of meer bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de verkavelingsaanvraag gevoegd.

De opdrachtgever plant geen ingrepen op het terrein. Hij wenst een deel van het perceel van de achterbuur toe te voegen aan zijn perceel. De herverkavelingsaanvraag betreft dus de opsplitsing van een bestaand perceel en de samenvoeging van het gesplitste deel met het aanliggende perceel. Een aandeel van 512 m² van perceel 58N zal toegevoegd worden aan perceel 35D (zie Figuur 2 en Figuur 3).

Het te herbestemmen gebied bestaat uit een tuinzone met vijver (ca 70%) en gras met kippenhok (ca 30%). Het gebied zal in zijn bestaande toestand overgenomen worden en bestaand blijven. De vijver zal geen veranderingen ondergaan en het bestaande grasveld zal aansluiten op het bestaande grasveld van de eigenaar van Frilinglei 113.

Gezien het hier niet gaat om een heropdeling van terreinen en er geen toekomstige verstoring gepland is, gaat het hier om een archeologienota met beperkte samenstelling. Gezien de twee percelen die gesplitst en samengevoegd dienen te worden in totaal meer dan 3000 m² bedragen en de samenvoeging en splitsing vallen onder een verkavelingsaanvraag is de toevoeging van een archeologienota aan deze verkavelingsaanvraag toch verplicht.

Het opmetingsplan vertoont de huidige en geplande toestand. Perceel 58N bestaat in huidige toestand uit deel 1 en deel 2. Deel 2 zal toegevoegd worden aan het perceel aan de Frilinglei (perceel 35D).

1.1.6 Argument beperkte samenstelling

Deze bureaustudie kan aantonen dat geen verdere maatregelen nodig zijn omdat:

- De kans op archeologisch erfgoed zeer gering tot onbestaande is,
- Een archeologisch onderzoek op de betrokken terreinen in kwestie nooit zal leiden tot kenniswinst wegens hoge mate van versnippering van het bodemarchief,
- Er geen geplande werken zijn en bijgevolg geen erfgoed kan beschadigd worden.

Het bureauonderzoek en de rapportering daarover volstaat bijgevolg in een beperkte invulling.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016

⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

Binnen de opzet van deze archeologienota met beperkte samenstelling wordt enkel ingegaan op een doorslaggevend aspect van de landschappelijke ligging van het onderzoeksterrein, de historische beschrijving of de bespreking van het onderzoeksterrein in zijn archeologisch kader (zie C.G.P.12.5.3.3.).

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De geomorfologische kaart werd niet geconsulteerd, gezien deze voor het plangebied niet beschikbaar is.

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁵

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Cartesius (chronologische mozaïek)

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.⁶ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

⁵ CARTESIUS 2017

⁶ BEYAERT e.a. 2006

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

1.3.1 Landschappelijk kader

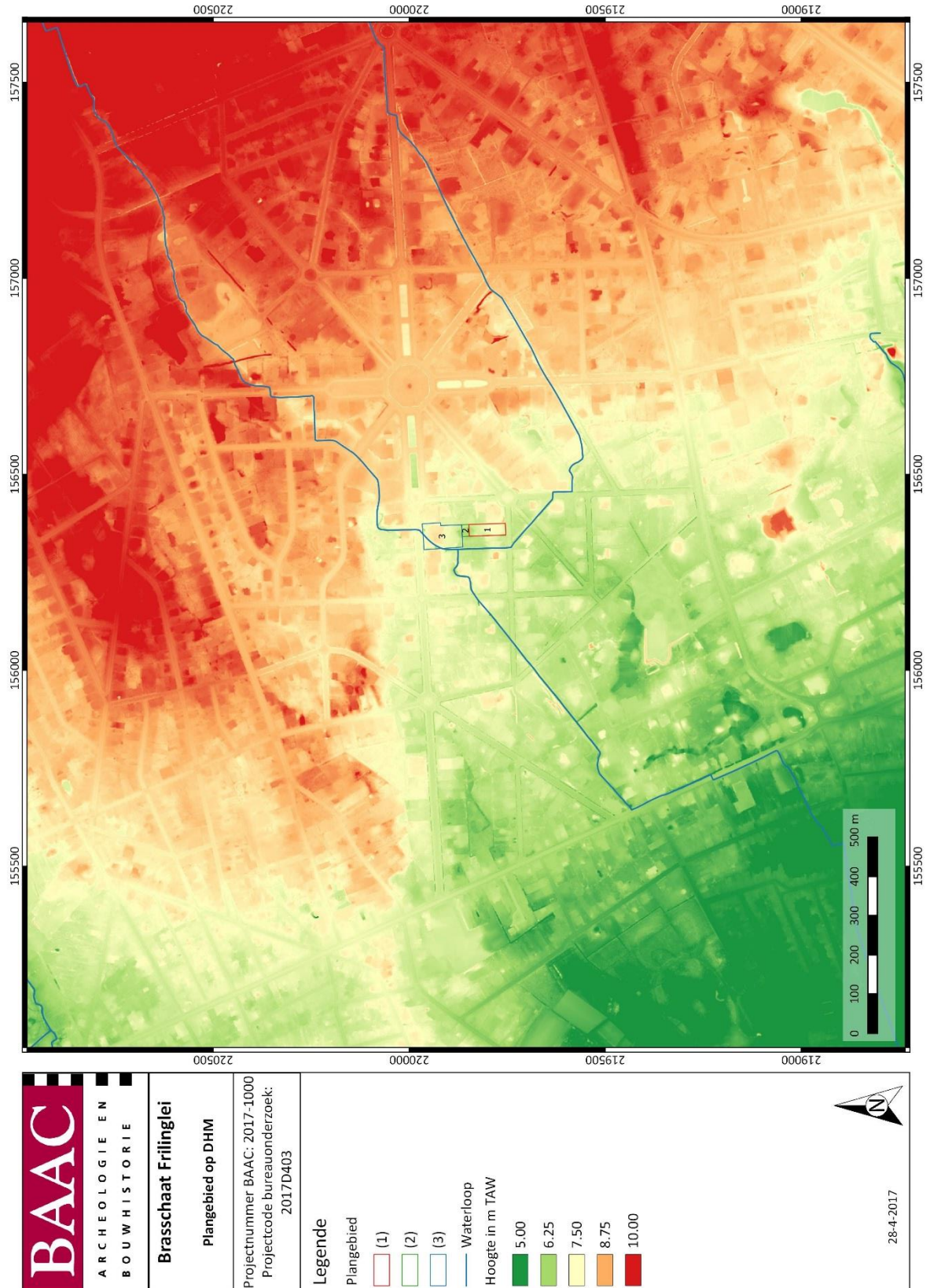
Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Figuur 1 en Figuur 2. Het plangebied te Brasschaat is gelegen aan Frilinglei 113 en Binnenhof 14. Het is omgeven door woonwijken en groenzones met bomen. Het bevindt zich in de Noorderkempen, in heide- en bosgebied van Kalmthout. Het gaat hier om overwegend vlak landschap met weidse landbouwzones en blokvormige percelen, uitgestrekte natuurgebieden op droge (stuif)zandgronden, heide en bos en grote waterplassen door kleiontginning. We vinden vele verkavelingen en lintbebouwing in beboste gebieden terug.⁷

De ruime omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 5 en 10 m + TAW. Het plangebied is vlak en bevindt zich op ca 7,1 m + TAW.

⁷ ANTROP e.a. 2002

Figuur 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁸

⁸ AGIV 2017b

Landschappelijke en hydrografische situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in het glacis van Brasschaat nabij de depressie van Schijns-Nete. Het glacis van Brasschaat is ontwikkeld op een substraat van oud-pleistocene zanden, bedekt door dekzanden waarop zelfs enkele duinen voorkomen. Het zadeldal van de Schijns-Nete bevindt zich tussen Antwerpen en Herentals, op een gemiddelde hoogte van 15 m. In Antwerpen, dat zich op de westkant van het zadeldal bevindt, komen Antwerpiaan- en Scaldisiaanzanden vaak al op geringe diepte voor. Ten noorden van de stad dagzomen plio-pleistocene en oud-pleistocene zanden op geringe diepte.⁹

Paleogeen en Neogeen (Tertiair) en Quartair

De studie van de tertiairgeologische en quartairgeologische kaarten van de omgeving van het plangebied gebeurde reeds in de archeologienota van Brasschaat Donkseinde, dat aanliggende percelen behandelde.¹⁰

Het plangebied bevindt zich ter hoogte van het Lid van Merksem (LiMe), een onderdeel van de Formatie van Lillo. De Formatie van Lillo is een mariene lithostratigrafische eenheid, gekenmerkt door grijs tot bruin schelprijk zand. Vooral de basis van deze formatie is schelprijk en bevat enkele dikke schelpenbanken. Naar boven toe neemt de schelpenconcentratie geleidelijk af, doch de zanden blijven kalkrijk. De Formatie van Lillo komt over heel het kaartblad voor en kan in de buurt van haar typegebied onderverdeeld worden in vijf leden. Deze zijn van boven naar onder: het Lid van Zandvliet, het Lid van Merksem, het Lid van Kruisschans, Lid van Luchtbal en het Lid van Oorderen. Het Lid van Merksem bestaat uit grijsgroen tot grijsbruin fijn tot middelmatig zand, glauconiethoudend, kalkhoudend met schelpfragmenten en siderietconcreties.¹¹

Op de quartairgeologische kaart (1:200.000) is het plangebied gekarteerd als type 1, bestaande uit Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het Quartair.

Op de quartairgeologische kaart (1:50.000) is het plangebied gekarteerd als type 14. Type 14 bestaat uit Eolische afzettingen met fijn zand, soms lemig met mogelijkerwijze aan de basis een alternerend complex van zand- en leemlaagjes.

Bodem

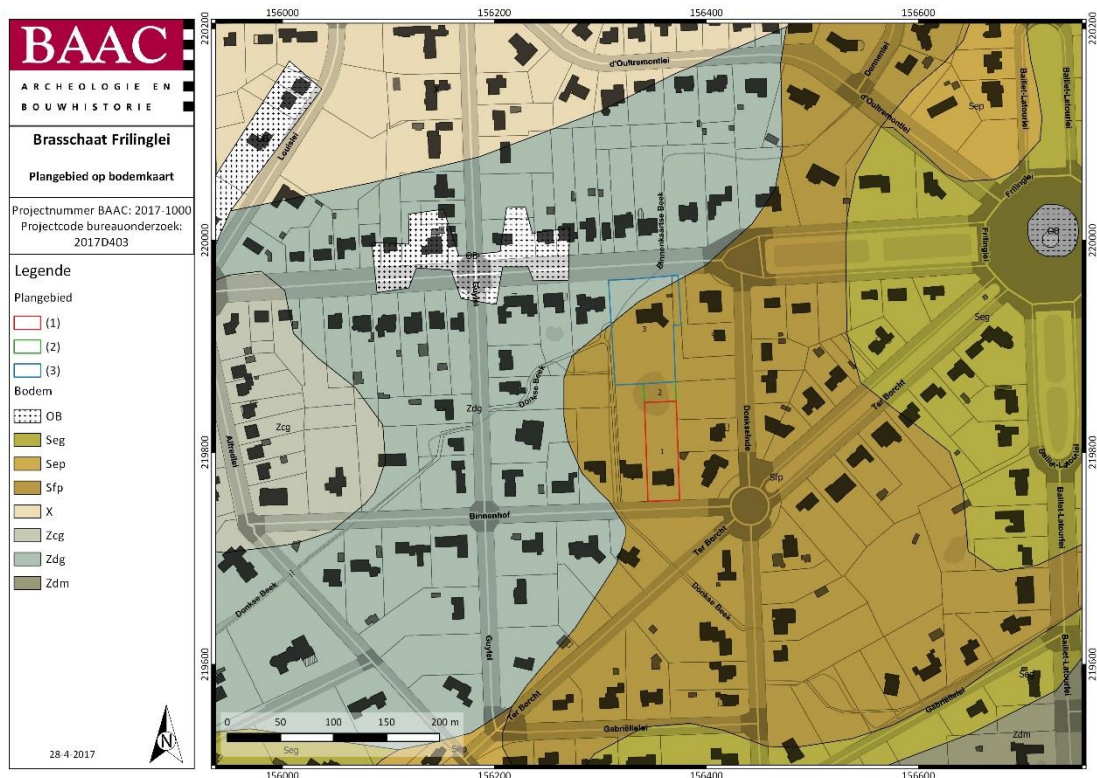
Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als Sfp(mz), zeer natte lemig zandbodem zonder profiel (mergelbijmenging, sedimenten worden lichter of grover in de diepte) en wordt omringd door Zdg (matig natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont) en Seg (natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont).

De bodemgebruikkaart vertoont loof- en naaldbos ter hoogte van het plangebied. Het plangebied is niet gekarteerd op de potentiële bodemerosiekaart. In de ruime omgeving is er verwaarloosbaar erosiepotentieel.

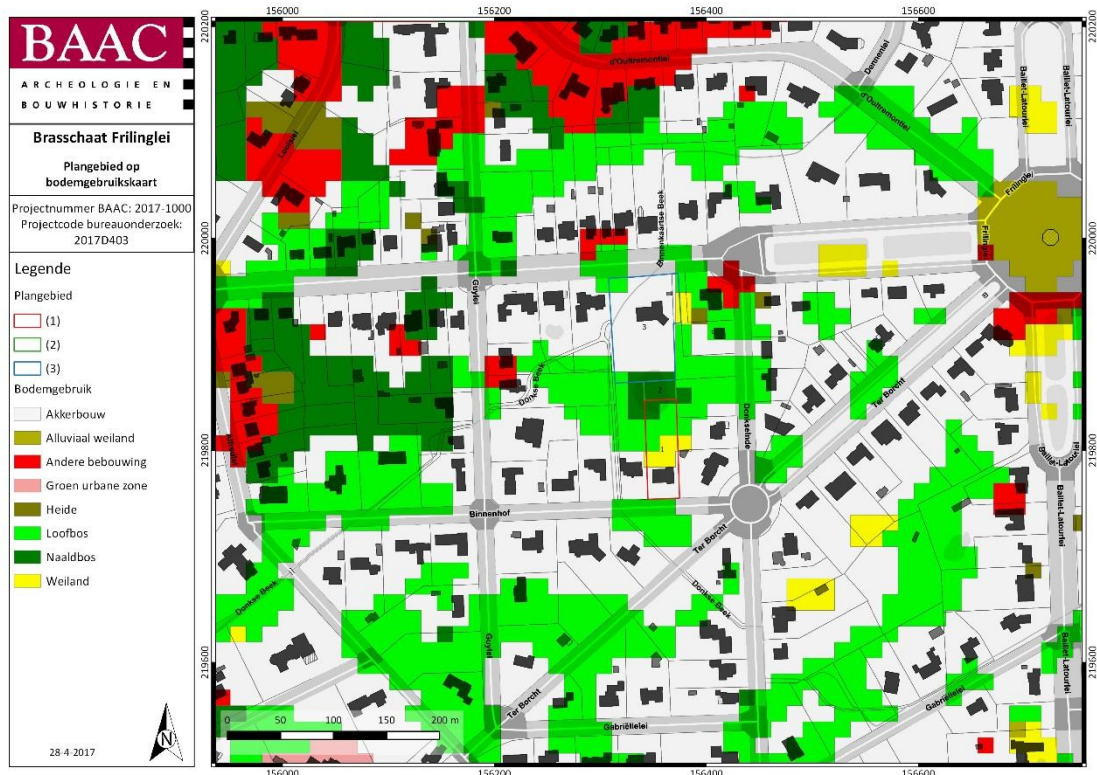
⁹ DENIS J. 1992 p.137, 149-150

¹⁰ ID 2771 ; Archeologienota Brasschaat Donkseinde, Verslag van Resultaten, BAAC Vlaanderen Rapport 462, Gent 2017.

¹¹ JACOBS e.a. 2010

Figuur 5: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen¹²

Figuur 6: Plangebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen¹³

¹² DOV VLAANDEREN 2017a

¹³ AGIV 2017d

1.3.2 Historisch kader

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Brasschaat. Tot in de 19de eeuw behoorde het grondgebied Brasschaat bij Ekeren. In de historische bronnen komt Ekeren voor het eerst voor in 1155 als Hecerna in een oorkonde van de Sint-Michielsabdij te Antwerpen. De eerste bewoning te Brasschaat was mogelijk gevestigd nabij de huidige kern, omstreeks de 12de eeuw. Tijdens de 16de eeuw werd Brasschaat verschillende malen verwoest en geplunderd. Tijdens de 18de eeuw kende het wel een bloei en vooruitgang, door de ontginning van de heide. Er kwamen veel buitenverblijven, met kastelen en aangelegde parken. Een deel hiervan vormt nog steeds het groenbestand van de gemeente. Tot in de 19de eeuw was Brasschaat een schaars bewoonde streek van heide en dennenbossen met enkele hoeven en landhuizen; thans is het een gemeente van parken en villawijken op de rand van de Kempen. Pas in 1823 werd overgegaan tot oprichting van een zelfstandige gemeente Brasschaat, dat in 1830 volledig zelfstandig werd van Ekeren. Na de wereldoorlogen kwamen veel verkavelingsprojecten te Brasschaat, waardoor het nu veelal bestaat uit gehuchten en wijken, domeinen en bosbestand.¹⁴

De oudste bruikbare cartografische bron voor plangebied is de Ferrariskaart.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.¹⁵

Op de Ferrariskaart is te zien dat het plangebied gelegen is binnen akkerland en boomgaard. De omgeving bestaat uit percelen met boomgaarden, akkerland, grasland, duinen met naaldbomen, bosgebied, afgeboord met hagen en met tussenliggende wegen. Er is bijzonder weinig bebouwing in de omgeving. Ze bebouwing concentreert zich in het oosten in de kern van Brasschaat.

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten, die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.¹⁶

Ter hoogte van het plangebied en in de omgeving worden naaldbossen en loofbossen afgebeeld. De omgeving is ook hier weinig bebouwd en gelijkaardig als weergegeven op de Ferrariskaart en Atlas der Buurtwegen.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Een andere 19de-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen. Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.¹⁷

¹⁴ IOE 2017 ID 120720

¹⁵ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

¹⁶ GEOPUNT 2017e

¹⁷ GEOPUNT 2017d

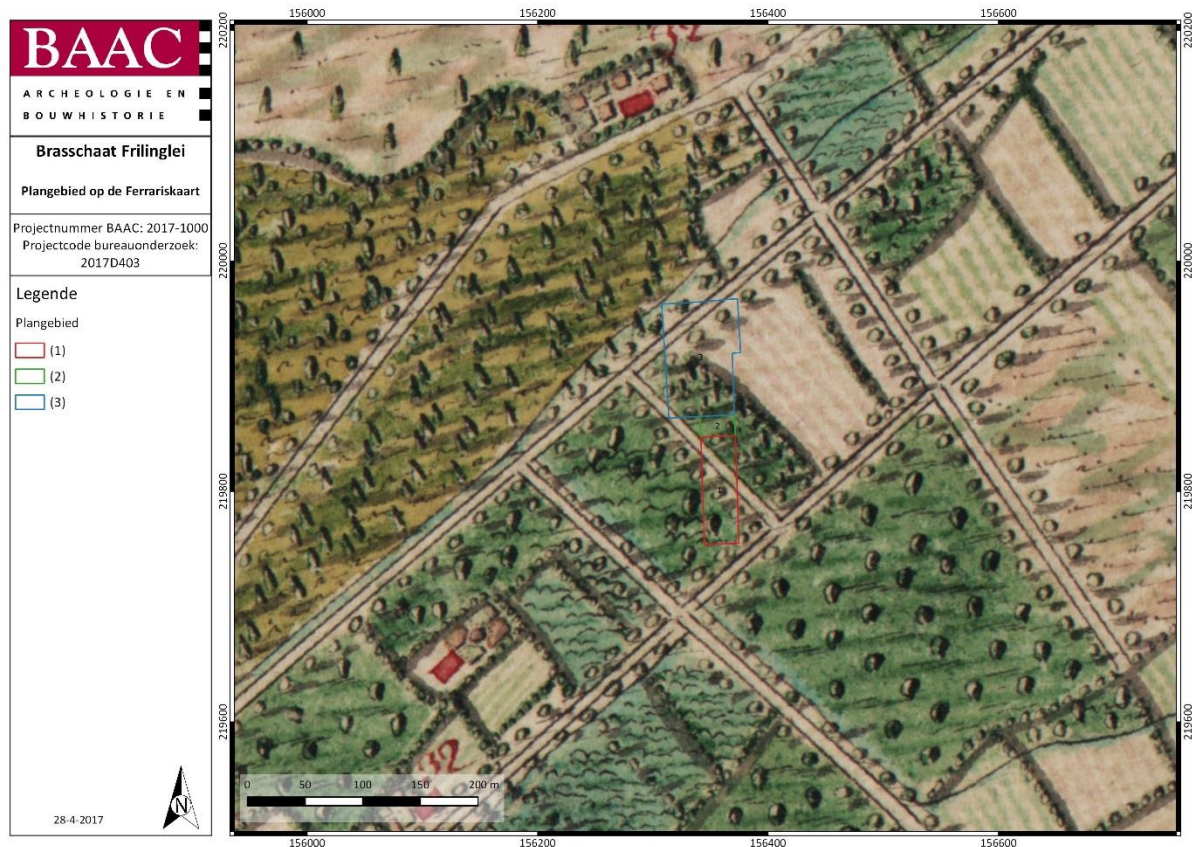
In het plangebied wordt een weg weergegeven. De perceellering is anders dan de huidige. We zien ook duidelijk enkele beken (Fortuynbeek en Caertschebeek) nabij het plangebied.

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten konden niet geraadpleegd worden, gezien deze voor het plangebied niet bestaan.¹⁸

Cartesius (1881-1969)

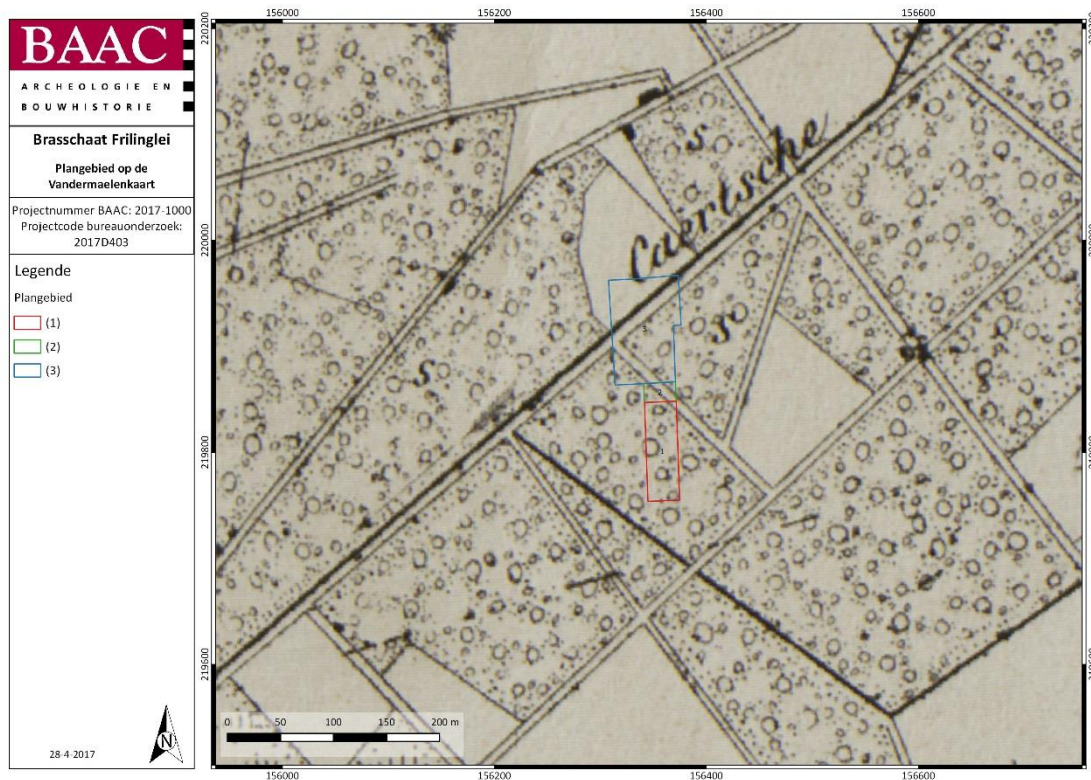
De Chronologische mozaïek (1860-1995) van Cartesius werd geraadpleegd. De kaart van het Militair Cartografisch Instituut (1881-1904) vertoont nog steeds de oude indeling van het landschap met bosrijke omgeving met tussenliggende wegen en enkele beken in de omgeving. Er loopt nog steeds een weg door het plangebied, zoals op andere kaarten reeds zichtbaar is. De eerste kaart die het huidige stratenpatroon van de onmiddellijke omgeving vertoont is deze van het NGI (1883-1939), waarbij enkele grote wegen aangelegd zijn. De weg binnen het plangebied is wel nog steeds aanwezig en de omgeving van het plangebied is nog steeds bosrijk met enkele beken. Er is nog steeds geen bebouwing aangegeven op de kaart in de onmiddellijke omgeving van het plangebied. De eerste kaart die de vijver afbeeldt binnen het plangebied is deze van het Militair Geografisch Instituut (1952-1969). Er is ook een waterloop die naar de vijver loopt aanwezig.

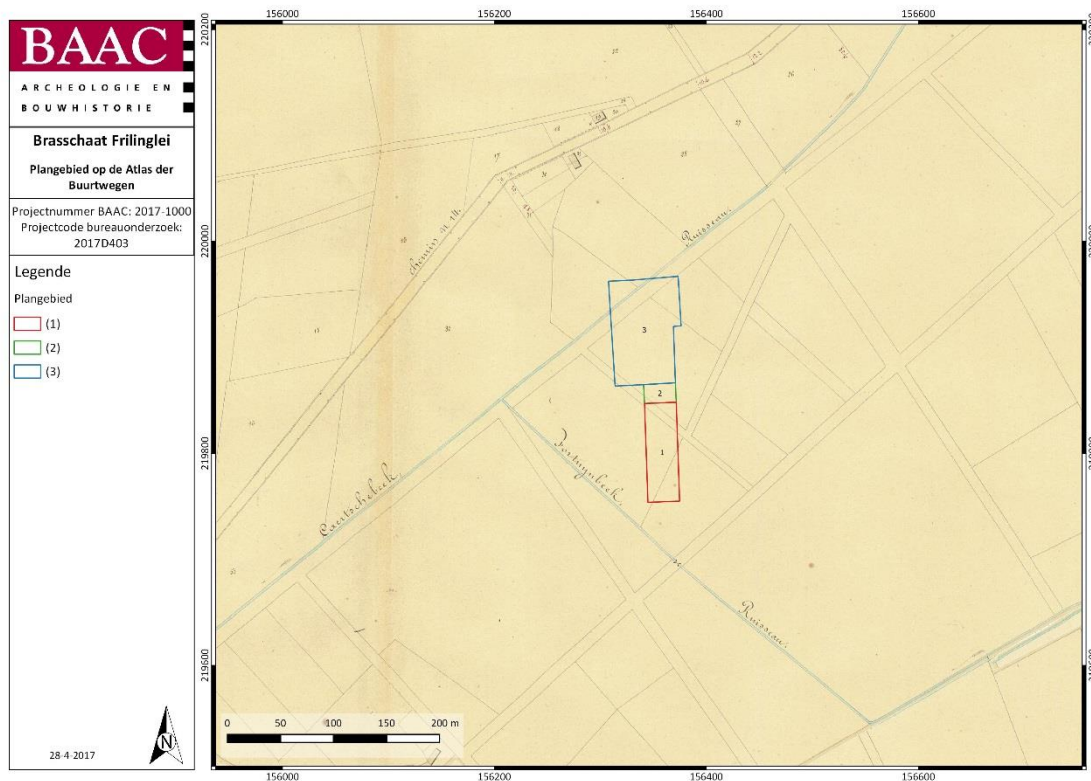
Figuur 7: Plangebied op de Ferrariskaart¹⁹

¹⁸ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

¹⁹ GEOPUNT 2017b

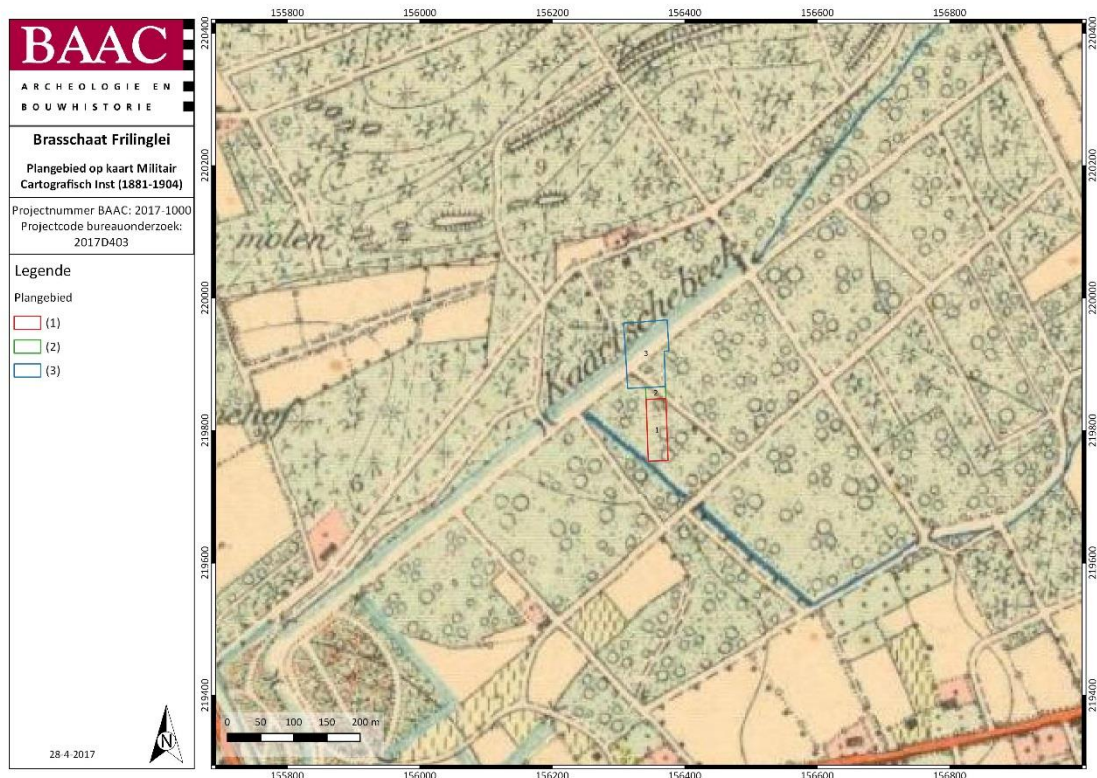
Figuur 8: Plangebied op de Vandermaelenkaart²⁰

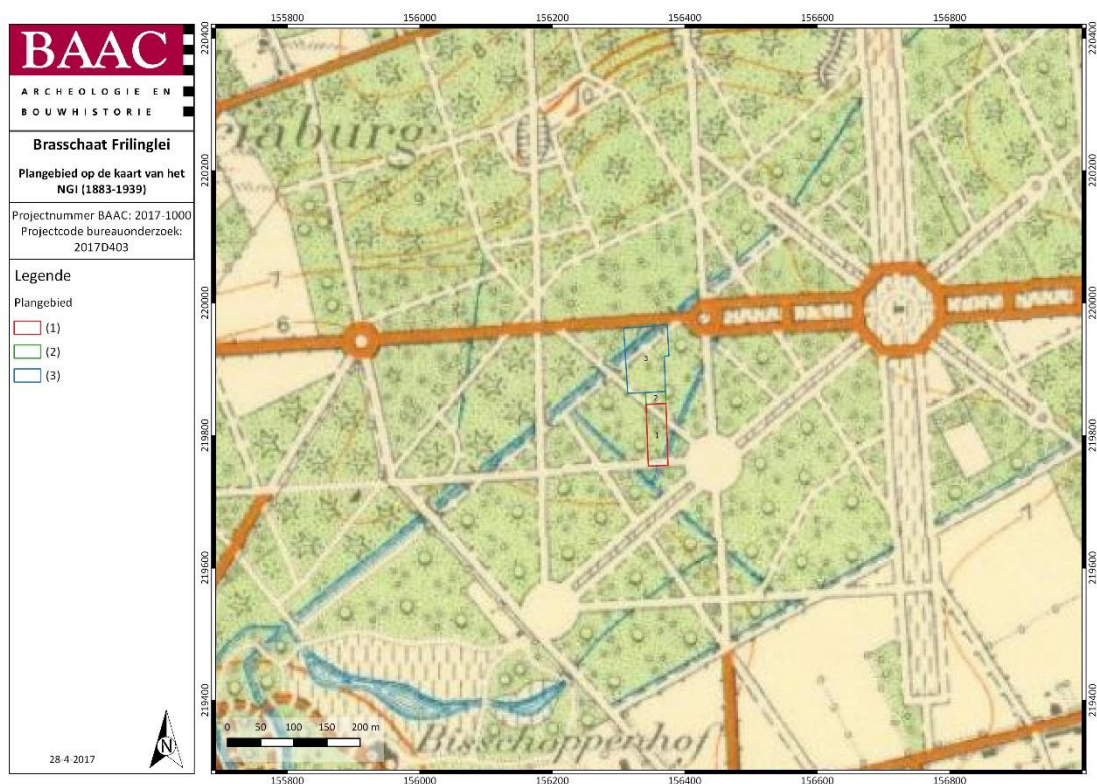
Figuur 9: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen²¹

²⁰ GEOPUNT 2017c

²¹ GEOPUNT 2017a

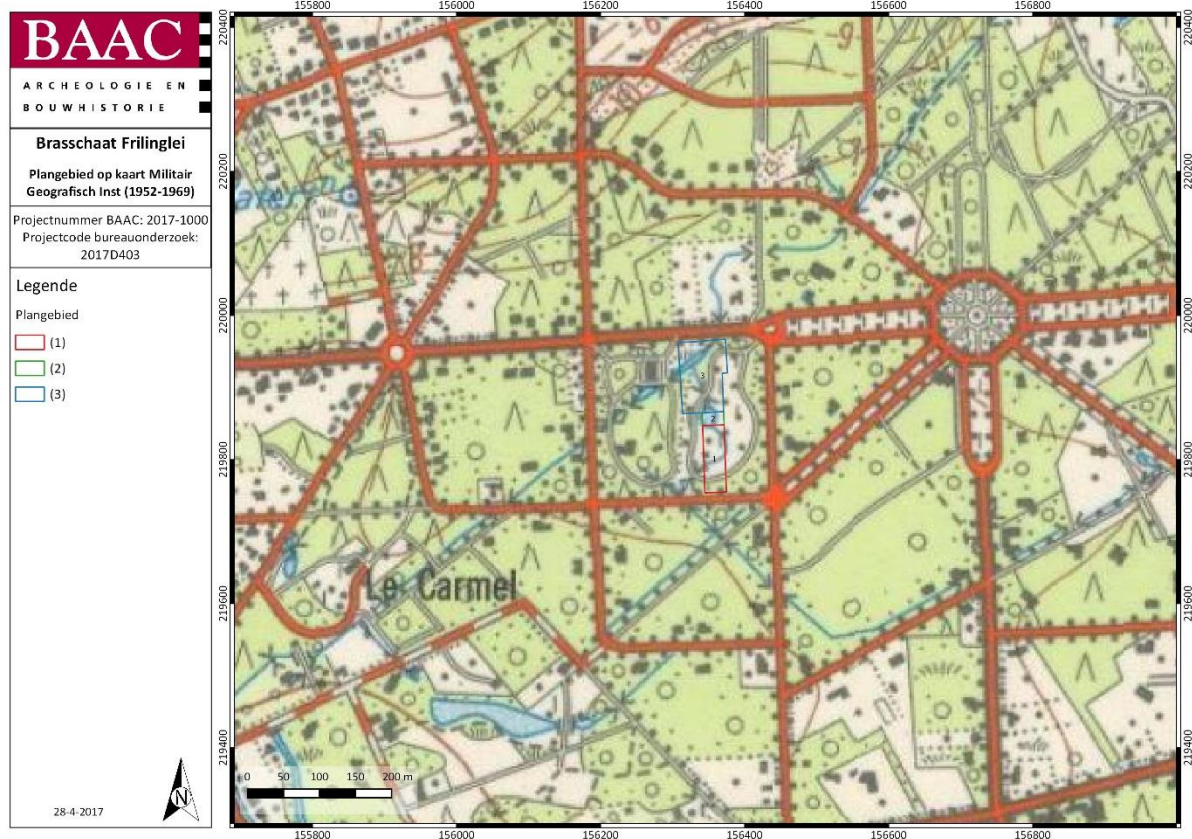
Figuur 10: Plangebied op kaart van het Militair Cartografisch Instituut (1881-1904)²²

Figuur 11: Plangebied op de kaart van het NGI (1883-1939)²³

²² CARTESIUS 2017ca

²³ CARTESIUS 2017ca

Figuur 12: Plangebied op kaart van het Militair Geografisch Instituut (1952-1969)²⁴

1.3.3 Archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied zelf aan Frilinglei 113 – Binnenhof 14 zijn er geen archeologische waarden gekend (Figuur 13).²⁵ Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.²⁶

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
112132	INDICATOR CARTOGRAFIE - ALLEENSTAANDE HOEVE UIT DE 18 ^{DE} EEUW
112031	INDICATOR –HOUTEN BANMOLEN UIT DE 16 ^{DE} EEUW, STENEN WINDMOLEN UIT DE 18 ^{DE} EEUW
105100	LOSSE VONDST – SILEX WERKTUIGEN

²⁴ CARTESIUS 2017ca

²⁵ CAI 2017

²⁶ CAI 2017

104738	INDICATOR LAATMIDDELEEUWSE ALLEENSTAANDE HOEVE
103366	INDICATOR – ALLEENSTAANDE 17 ^{DE} EEUWSE HOEVE EN LUSTHOF
366132	INDICATOR CARTOGRAFIE – 18 ^{DE} EEUWSE BEWONINGSKERN
163902	INDICATOR CARTOGRAFIE – ALLEENSTAAND 18 ^{DE} EEUWS LUSTHOF
112032	INDICATOR – ALLEENSTAANDE HOEVE (MOGELIJK TERUGGAAND TOT DE 13 ^{DE} EEUW)

Figuur 13: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart²⁷

De CAI-waarden in de omgeving hebben enkel zeer lokale weerslag. Het gaat steeds om indicatoren van hoeves, lusthoven en molens uit de nieuwe tijd. Een concentratie lithisch materiaal werd ten noorden op een iets hoger gelegen deel in het landschap aangetroffen op ca 1 km van het plangebied. Het gaat hier om losse vondsten, die geen aanleiding gaven tot nader onderzoek.

Verder gebeurden nog twee archeologische onderzoeken in de omgeving (weergegeven met nr. 0 op de gebeurtenissen-kaart), waarbij geen vervolgonderzoek geadviseerd werd. Een onderzoek gebeurde ter hoogte van de Prinshoeveweg gedurende een controle van de werken. Er werden enkel recente perceel scheidingen aangetroffen. De andere locatie bevindt zich ter hoogte van de Weerstandersstraat, waar tijdens een prospectie enkel ondateerbare sporen geregistreerd werden.

²⁷ CAI 2017

1.4 Besluit

1.4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

Het archeologisch potentieel wordt hoofdzakelijk bepaald door recente verstoringen. Het plangebied werd namelijk reeds aanzienlijk verstoord door de aanleg van een grote vijver. Deze vijver neemt ca 70% van het te herverkavelen gebied in beslag. Deze vijver verschijnt voor het eerst op kaartmateriaal omstreeks 1952-1969 (zie 1.3.2 Historisch kader).

- Wat is de impact van de geplande werken?

Er zijn geen geplande werken die impact hebben op het bodemarchief. De bestaande toestand blijft bewaard na herverkaveling en er vinden geen bodemingrepen plaats.

- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

De kans dat archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein is zeer klein tot onbestaand. De vijver die ca 70% van het te herverkavelen gebied in beslag neemt, zal het archeologisch archief grondig verstoord hebben. Het potentieel onverstoorde deel dat te herverkavelen is, bestaande uit grasland en een hok voor dieren, is bovendien slechts 150 m² groot. Het terrein zal bovendien in huidige toestand bewaard blijven.

1.4.2 Datering en interpretatie

Het plangebied is gelegen in Brasschaat. De eerste bewoning in Brasschaat plaatst men in de 12de eeuw. Het blijft echter een zeer schaars bewoonde streek tot in de 19de eeuw. Het plangebied is op historische kaarten dan ook steeds gelegen in een zone met boomgaarden, gras- en/of akkerland. Er liep mogelijk een waterloop onmiddellijk langs of binnen het plangebied in de eerste helft van de 20ste eeuw. De eerste kaart die het huidige stratenpatroon vertoont is deze van het NGI gedateerd 1883-1939. De omgeving van het plangebied is nog steeds erg bosrijk en er is bijzonder weinig bebouwing aanwezig in de omgeving. Kaartmateriaal vertoont de aanwezigheid van een weg ter hoogte van het plangebied tot 1939. Grote verkavelingsprojecten met bijhorende bebouwing vatten pas aan na de wereldoorlogen. De vijver wordt voor het eerste afgebeeld op de kaart van 1952-1969.

1.4.3 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen zou dan ook veldonderzoek met ingreep in de bodem zijn.

Gezien de ligging van het plangebied, op de flank van een lichte verhoging in het landschap, nabij enkele waterlopen, is de kans reëel dat er in het verleden activiteiten plaatsvonden in of nabij het plangebied. Het bodembestand van het te herverkavelen perceel is echter grotendeels aangetast gedurende de laatste eeuwen bij de aanleg van de vijver, waardoor de kans op het treffen van intacte archeologische sporen binnen het plangebied zeer klein tot onbestaand is. De oppervlakte van het resterende deel dat mogelijk onbeschadigd is gebleven, is slechts 150 m² en kan bijgevolg niet zorgen

voor relevante kennisvermeerdering. Men plant bovendien geen ingrepen in de bodem, het gebied zal in huidige toestand bewaard blijven.

1.4.4 Potentieel op kennisvermeerdering en afweging noodzaak verder onderzoek

Het bureauonderzoek waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse en geplande terreingebruik heeft aangetoond dat de kans bestaat dat in de (ruime) omgeving van het plangebied te Brasschaat nog intacte archeologische waarden aanwezig kunnen zijn. In de directe en ruimere omgeving van het plangebied zijn nog maar weinig archeologische waarden gekend, maar dat zou zeer goed te wijten kunnen zijn aan de stand van onderzoek en niet per definitie een weergave van de realiteit hoeven te zijn. Binnen het plangebied kunnen echter geen sporen- en/of vondstenconcentraties verwacht worden. Op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde kaartmateriaal en de historische en archeologische gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het plangebied kan voldoende ingeschat worden dat de eventueel aanwezige waarden binnen de contouren van het plangebied verstoord zullen zijn in de periode omstreeks 1952-1969 door de aanleg van een vijver. Het resterende onderdeel van het plangebied dat mogelijk een goede bewaring kent is echter te klein om het verwerven van relevante kennisvermeerdering mogelijk te maken. Men plant bovendien geen ingrepen binnen het plangebied. Het bodemarchief zoals het op dit moment bestaat, zal dus bewaard blijven. Aangezien het opsplitsen en samenvoegen van percelen valt onder een verkavelingsaanvraag en de percelen aan het oppervlaktecriterium voldoen, diende men hierbij een archeologienota te voegen.

BAAC Vlaanderen stelde vast dat op heden voldoende informatie gegenereerd is om te stellen dat het potentieel op kennisvermeerdering onbestaande is. BAAC Vlaanderen raadt dan ook geen verder archeologisch onderzoek onder gelijk welke vorm aan.

1.4.5 Samenvatting

Naar aanleiding van een aanvraag voor een herverkaveling van enkele percelen aan Frilinglei / Binnenhof te Brasschaat, heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgesteld. Men zal hier een deel van een perceel aan Binnenhof toevoegen aan een perceel aan Frilinglei. Men plant geen aanpassingen aan het terrein na deze herverdeling van percelen. De huidige toestand zal dan ook bewaard blijven.

Gezien men geen ingrepen plant binnen het te herverkavelen perceel kan met zekerheid gezegd worden dat er geen archeologische waarden bedreigd worden. Historisch kaartmateriaal wijst op de aanwezigheid van bos, akker- en grasland in de ruime omgeving. Er liep een weg en waterloop door het plangebied en er werd omstreeks het midden van de 20ste eeuw een vijver aangelegd. Na een studie van historische, cartografische, topografische, geologische en bodemkundige bronnen, werd vastgesteld dat het bodemarchief van het onderzoeksgebied grotendeels verstoord is door de aanleg van de vijver. Het resterende deel dat mogelijk bewaard gebleven is van verstoring in het verleden is te klein om relevante kenniswinst toe te staan. BAAC Vlaanderen bvba acht verder archeologisch onderzoek dan ook niet nuttig.

2 Gemotiveerd advies

Afwezigheid van een archeologische site:

Gezien de opzet van de *Archeologienota met Beperkte Samenstelling* werden binnen het onderzoeksterrein geen concrete archeologische sites of ensembles vastgesteld. Wel kan aan de hand van archeologische gegevens, onderzoek in de omgeving en cartografische bronnen aangetoond worden dat de aanwezigheid van relevante of waardevolle archeologische sites of ensembles als zeer onwaarschijnlijk aanzien kan worden. In onderstaande paragraaf worden de indicatoren voor deze bijzonder lage archeologische verwachting gesynthetiseerd.

Het onderzoeksterrein wordt globaal een bijzonder lage archeologische verwachting toegedicht. Voor het opstellen van deze verwachting kan men naar volgende elementen verwijzen:

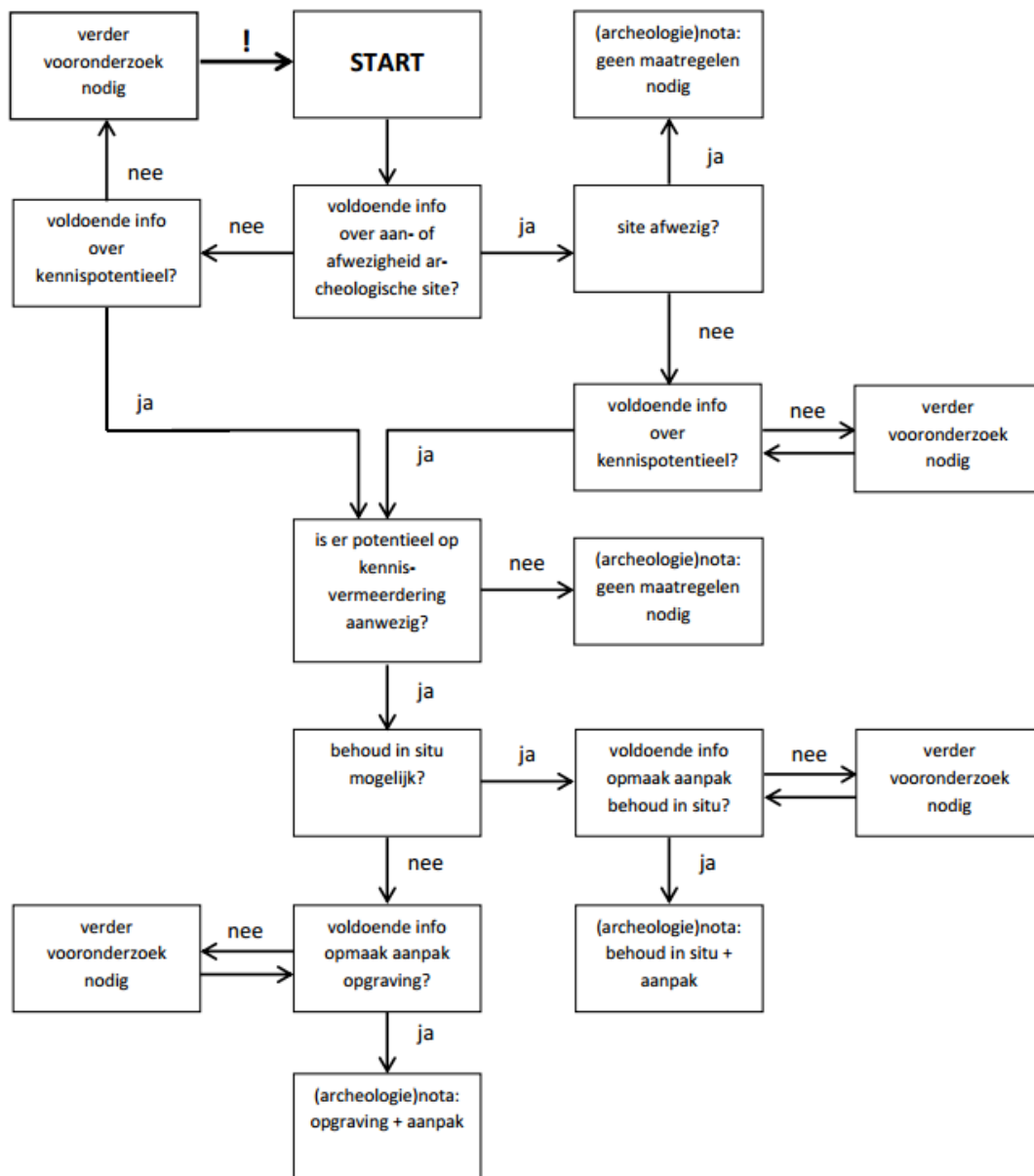
- De verstoringen door de aanleg van de vijver omstreeks het midden van de 20ste eeuw heeft het grootste deel van het te verkavelen perceel reeds verstoord. De resterende ruimte die eventueel een goede bewaring zou kennen is slechts 150 m² groot.
- Het gaat hier om een herverkaveling van percelen, waarbij een perceel opgedeeld wordt. Het afgesplitste deel wordt toegevoegd aan het aanliggende perceel. Er zijn geen bodemingrepen gepland.

Impactbepaling:

Er worden geen ingrepen in de bodem gepland binnen het te herverkavelen gebied. Er zal geen impact zijn op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Binnen de archeologische verwachting werd reeds aangetoond dat er zich naar alle verwachting geen waardevolle archeologische sites of ensembles binnen het bodemarchief bevinden. Daarnaast brengen de krijtlijnen van dit onderzoek – het feit dat er geen bodemingrepen gepland zijn – met zekerheid een zeer lage complexwaarde van verder onderzoek met zich mee. **Al deze elementen in beschouwing genomen, kan met zekerheid worden aangetoond dat verder archeologisch onderzoek naar aanleiding van de voorgelegde herverkavelingsaanvraag niet tot nuttige kenniswinst zal leiden.** Volgens de beslissingsboom C.G.P.5.2. zijn geen verdere maatregelen nodig.

Figuur 14: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.²⁸

²⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017a, fig.3.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)	3
Figuur 3: Grondplan van geplande perceelverdeling/herverkaveling.....	6
Figuur 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)	10
Figuur 5: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen	12
Figuur 6: Plangebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen	12
Figuur 7: Plangebied op de Ferrariskaart	14
Figuur 8: Plangebied op de Vandermaelenkaart.....	15
Figuur 9: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen.....	15
Figuur 10: Plangebied op kaart van het Militair Cartografisch Instituut (1881-1904)	16
Figuur 11: Plangebied op de kaart van het NGI (1883-1939).....	16
Figuur 12: Plangebied op kaart van het Militair Geografisch Instituut (1952-1969)	17
Figuur 13: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart	18
Figuur 14: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.....	22

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	17
---	----

5 Plannenlijst

Plannenlijst Brasschaat, Donkseinde	Projectcode bureauonderzoek B403
Plannummer	Figuur 1
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op topografische kaart.
Aanmaakschaal	1:10.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 2
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB (kadasterkaart)
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 3
Type plan	Grondplan
Onderwerp plan	Grondplan perceelverdeling
Aanmaakschaal	1:500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	02/02/2017
Plannummer	Figuur 4
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 5
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemkaart
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 6
Type plan	Bodemgebruikskaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemgebruikskaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 7
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris
Aanmaakschaal	1:11.520
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	28/04/2017 (raadpleging)

Plannummer	Figuur 8
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart, opgesteld door Philippe Vandermaelen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1846-1854
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 9
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1843-1845
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 10
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Militair Cartografisch Instituut
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1881-1907
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 11
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	NGI
Aanmaakschaal	1:20.0000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1883-1939
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 12
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Militair Geografisch Instituut
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1952-1969
Datum	28/04/2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 13
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris
Onderwerp plan	Plangebied op CAI-kaart
Aanmaakschaal	1:1
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2016
Datum	28/04/2017 (raadpleging)

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016. Geoportaal GGA. Available at: <https://geo.onroerendergoed.be>.
- AGIV, 2017a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2017c. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemerosiekaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemgebruikskaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- ANTROP, M. e.a., 2002. *Overzicht Traditionele landschappen. Versie 6.1 - maart 2002*, Gent: Universiteit Gent: Vakgroep geografie.
- BEYAERT, M. e.a., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- CADGIS, 2017. CadGIS Viewer Kadasterkaart. Available at: http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE [Geraadpleegd december 20, 2016].
- CAI, 2017. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerendergoed.be/>.
- CARTESIUS, 2017. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DENIS J., 1992. *Geografie van België*, Brussel: Gemeentekrediet.
- DOV VLAANDEREN, 2017a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2017b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2017c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2017a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be> [Geraadpleegd augustus 2, 2016].

- GEOPUNT, 2017d. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.
- GEOPUNT, 2017e. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.
- IOE, 2017. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.
- JACOBS, P., POLLIET, T. & MOERKERKE, G., 2010. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België Vlaams Gewest. Kaartblad 1-7. Essen-Kapellen*, Brussel.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- MAES, N. e.a., 2003. *Oorspronkelijk inheemse bomen en struiken in de houtvesterijen Antwerpen en Turnhout.*, Brussel.
- MENNES, K., 2017. *Boom effectenanalyse - Inventarisatie. Donkseinde 29-31, 2930 Brasschaat.*, Kontich.